

A Lajos utcai feltárás eredményeinek „mentése”

*(A műemlékvédelem erőfeszítése
Budaiújlak római korának
bemutatásáért)*

Budapest római örökségének kutatása a múlt századi kezdetek óta folyamatosan az Aquincumi Múzeum feladata. Az intézmény és munkatársai ezt a tevékenységet küldetésstudattal végzik, sokszor igen nehéz körülmények között, a rendelkezésre álló idő és az évszak szorításában. A Lajos u. 4–6.–Bécsi út 3.–és a Cserfa utca által határolt telken végzett régészeti munka során mindezekkel a problémákkal meg kellett küzdeni. Kárpótlásként a vizsontagságokért nemcsak az egykori katonaváros territoriumáról való történelmi-topográfiai ismeretek gazdagodtak, hanem – hosszabb idő után először – lehetővé válik, hogy a napvilágra került „régészeti műemlék” – a három sírkert, a temetőrészt szegélyező „opus spicatum” fal, és a kőkeretes bejáráttal, küszöbkövel rendelkező lakóház rendkívüli együttese – ne tűnjék el végleg a fölé kerülő (épülő) épületkomplexum többszintes mélygarázs-kialakításának áldozataként.

A régész, R. Facsády Annamária

The “Rescue” of the results from the Lajos street excavation

*(Monument Protection Activity for
presentation of the Roman Period in
Budaiújlak)*

Since the last century, research into Roman Period heritage has been the task of the Aquincum Museum. The institution and its staff carry this task out with a sense of mission, sometimes under very difficult circumstances related to time and seasonal limitations.

During the course of archaeological work in the plot of land at 4-6 Lajos street, 3 Bécsi street and Cserfa street we were confronted with all these difficulties. As a compensation for these troubles they not only increased our knowledge of the history and topography of the former Military town but also, for the first time in a long time these “archaeological monuments” - three burial grounds, the opus spicatum wall surrounding the cemetery and the dwelling house with a stone framed entrance and stone threshold - will not disappear forever, sacrificed to the construction of the multi-floor deep garage of the modern building complex above it.

Here I quote from the last paragraph of the excavating archaeologist,

beszámolójának utolsó bekezdését idézem: „A feltárt területen a DOM Rt. és a BUVÁTI Rt. beruházásában épülő iroda- és lakóépület alatt többszintes mélygarázs létesül, ami miatt a napjainkig megmaradt kultúrétegek teljesen megsemmisülnek. A beruházó pozitív hozzáállásának köszönhetően azonban – az OMVH elvi segítségével – mód nyílt a kiemelkedő jelentőségű emlékek (sírkertek, opus spicatumos fal, késő római épület) megmentésére és a környék történelmi hangulatát is biztosító bemutatására.”

Ez a közlés lényegében minden fontos információt tartalmaz. Kellően és méltányosan hangsúlyozza a beruházó szerepét, ugyanakkor arról is tájékoztat, hogy a mélygarázs elkészül, ami nagymértékű földkiemeléssel, a régészeti feltárás révén kialakult szituáció megszüntetésével jár. Meg kell állapítanunk, hogy az óbudai rekonstrukció realitásait és a leletmentő ásatások során eddig feltárt objektumok helyszíni sorsát figyelembe véve csak örülni lehet annak, hogy Budaújlak római építészeti öröksége – a Lajos u. 4-6.–Bécsi út 3. és a Cserfa utca által határolt területen – valamiképpen meg fog jelenni a mai városszerkezetben. A megvalósítás módja és várható végeredménye előzmények nélküli, – egyelőre, – és az említett tapasztala-

Annamária R. Facsády: “In the former excavation area, a multi-storey underground parking facility is being built under the office- and apartment block erected by the DOM Joint-stock company and the BUVÁTI Joint-stock Company. Consequently, the culture bearing layers that had been preserved until modern times were irreversibly destroyed. However, thanks to the investors’ positive attitude and with the theoretical support of the National Office of the Protection of Monuments it became possible to save the most outstanding Roman Period features (burial grounds, wall with opus spicatum design, late Roman building) in a way that also guarantees the historical atmosphere of the environment.”

This remark essentially contains all the basic information. The role of the developer is emphasized in an appropriate and dignified context. At the same time, it also tells us that as the underground parking facility is being built the massive earthmoving work comes together with the destruction (change or modification?) of the results of the excavation. It must be said, that considering the reality of what has taken place during the modern reconstruction of Óbuda and the fate of features excavated to date locally, it is a cause for some rejoicing that the Budaújlak Roman Period architectural heritage - the land plot men-

tokat figyelembe véve világossá vált, hogy nincs alternatívája, ha a kultúrrétegek megsemmisülését nem tekintjük annak!

A helyzet és a feladat – a kivitelezés tervezett üteme és az időjárás miatt – sürgető gyorsasággal történő felmérése–mérlegelése eredményeként lehetett meghatározni a munkák sorrendjét, és azt a módszert, amely a feltárt objektumok megmentését lehetővé teszi a későbbi bemutatás számára, figyelembe véve az anyagukból, szerkezetükből adódó lehetőségeket és korlátokat. Éppen ezért a mai terepszintnél több mint 2,50 méterrel lejjebb lévő római nívóról a három sírkert, a két szakaszból álló halszálkás falazat, egy teljesen ép kő-szarkofág, valamint a munkagödör északkeleti sarkán feltárt épület maradványainak „kimentése” két ütemben történik, amelyekre külön-külön dokumentáció készült. A művelet lényege: előzetes felmérés, a helynek és a helyzetnek a későbbi rekonstrukciót lehetővé tevő rögzítése után a kiemelés, biztonságos és alkalmas helyre történő szállítás, ugyanilyen tárolás, majd az új iroda-, és lakóépület földszintjére, a mélygarázsok vasbeton födémeire való visszahelyezés. Ez utóbbit a romterületnek az új épület tartószerkezetét figyelembe vevő „adaptációja”: a bemu-

tioned above - will appear in some form at least in the modern town structure. At the moment, the method of realization and expected results are without precedent. Taking into account the previously noted experiences it will become clear there is no alternative to this method in Budapest if we do not wish the cultural historical layer to be destroyed.

The situation and the task had to be carried out with urgent speed because of the tempo of the construction work and the weather. After this it became possible to define the order of the work to be done as well as the methodology needed for rescuing the excavated features for future display. These were defined by the limitations and possibilities inherent in the material itself and its structure.

It is precisely for this reason that the rescue of Roman Period features (the three burial grounds lying 2.5 meters below the modern ground surface, the wall built in a herring-bone technique in two sections, the totally complete stone sarcophagus and the building remains from the northeast corner of the lot) was carried out in two stages. Separate documentation was prepared for each of these two work phases. The essence of the operation included: preliminary evaluation; the raising of the features after the situation was documented to make later

atás építészeti tervei szerint kell majd kivitelezni.

Közismert tény, hogy a régészeti műemlékek esetében a helyreállítás, vagy akár csak a konzerválás tervei- nek elkészítésénél – éppen úgy, ahogy a megvalósítás során is – a feltáró régész közreműködése, a vele történő folyamatos konzultáció nélkülözhetetlen alapfeltétele a munka eredményességének. Fokozottan érvényes lesz mindez Budaújlak szóban forgó telekrészén, ahonnan minden feltárási eredményt el kellett először távolítani – eredeti, megsemmisítésre ítélt nivójáról valóban ki kellett menteni – és közös erőfeszítéssel lehet majd újra elhelyezni a már jóval előbb megtervezett épületszerkezet adottságaival kompromisszumot kötve. A feladat nemcsak szokatlan, hanem rendkívül kényes és nehéz is. Azt sem mondhatjuk, hogy több a semminél (az eredeti helyen való megtartás ideális esetéhez mérve), hiszen Óbuda római kora újabb megjelenítésének eddigi esélye (vagy a végkifejlete) szolgált rá inkább e lehangoló minősítésre. A hasonló beruházásokat megelőző feltárások egyikének másikának eredményei nyomtalanul tűntek el a városszerkezetből!

Ehhez képes mindaz, amire esetünkben lehetőség nyílik jelentős előrelépés, a beruházó többletkölt-

reconstruction possible; transport of the raised sections to a secure location; storage of the pieces and finally the re-location of these objects back to the ground floor of the apartment house on the upper surface of the ceiling of the deep garage. This latter positioning - which is actually the adaptation of the ruin territory, related to the supporting structure for the new building - must be carried out following the architectural plans for the preservation of the monument.

It is a well known fact that reconstruction work on archaeological monuments or even the preparation and carrying out of the conservation plans would be inconceivable without the archaeologist. This will be of increasing importance in the territory of Budaújlak discussed here where all the results from excavations will need to be first removed, that is, rescued from their original location. It will only be by working together that it will be possible to re-locate the raised sections taking into account the characteristics of the building structure which have been planned long before. The task is not only unusual but sensitive and difficult as well. This is especially true if we take into account that for the most part similar results from excavations have disappeared from the fabric of the city.

Compared to this, the possibilities offered to us here represent a signifi-

seget vállaló – sajnos eddig példa nélküli – helyzetfelismerésének köszönhetően. Biztosra vehető, hogy a reménybeli rombemutató az épület földszintjén annak értékét is növelni fogja!

A mentési munka első ütemében az 1., 2., 3. sz. sírkert, a temetőrészt észak felől határoló falszakasz elbontását és köveinek számozott ládába való helyezését végezték el. Ezek a csekély magasságú és laza rakású falak alkalmatlanok voltak a szakaszokra darabolásra, és a nagyobb egységenkénti kiemelésre. Mentésük lényege az óramutató járásával megegyező bontási irány mindegyik sírkert esetében, a technológiai rend szigorú betartása, valóban minden egyes kő ládába helyezése a kibontás folyamán... A rekonstrukció fordított sorrendben történik, a leendő falak sávjai előtt először szárazon kirakott kövek fotó azonosítása után, állandó tervezői irányítás mellett, az eredeti állapot felmérési rajza alapján.

Külön dokumentáció rendelkezik a telek északkeleti sarkán föltárt római kori ház falainak mentéséről. Tartalmazza a falelemek kiemeléséhez és szállításához szükséges segédszerkezetek leírását, azok készítésének menetét, művelti sorrendjét, az egyes falszakaszok feldarabolásának tervi-kon-

cant leap forward thanks to the fact that the developer recognized the situation and was willing to bear the expenses of the operation. It is certain that the hoped for future exhibition on the ground floor of the building will increase its value as well.

The first stage of the rescue work concerned the taking down of burial grounds 1, 2 and 3 as well as the wall segment towards the northern part of the cemetery. Then these stones were placed in numbered wooden crates. Those walls which were lower and of a looser structure were not appropriate for being cut into pieces and being raised in large segments. The essence of the rescue methodology was that the direction in which the walls were taken down was always counterclockwise for all the burial grounds and that the technological order was strictly adhered to so that each and every stone should really find their way into the proper crate. The reconstruction will occur in reverse order on the basis of photographs and situation evaluation sketches in addition to continuous supervision by the planner.

Separate documentation was prepared concerning the rescue of the walls of the Roman house unearthed on the northeastern edge of the lot. This documentation contains: those supporting structures needed for the raising and transport of the walls; the

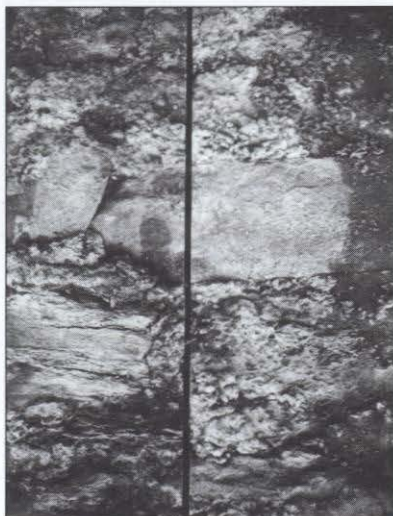
szignációs ábrázolását. A terv készítésénél az volt a szempont, hogy az emelendő elemek összsúlya 5 tonnánál ne legyen sokkal több, mivel így sem az emelés, sem a szállítás során nem igényel magas költségdíjú gépeket. A római ház megmentésének első szükséges művelete a falak függőleges átvágása volt, 2,00 méteres szakaszonként. A gépi korongvágás minőségét a mellékelt fénykép igazolja (12. kép), valamint a több mint másfél ezer éves fal „kőkemény”, szép metszési felülete, amely közelről látható az Aquincumi Múzeum által biztosított tárolóterületen. Egy-egy ilyen falelem mindkét oldalról gerendahevederekkel merevített, pallóból készült kalodát kapott, melyek átfurása révén emelésre kész állapotba, majd az említett, a múzeum melletti területre került. (13. - 14. kép)

Jóleső érzés minderről, mint már megvalósított – nem könnyű – vállalkozásról beszámolni. A terv végre-

phase during which these supporting structures were prepared; the order of the operation; the representation of the segmentation of the individual wall sections. The planner took the point of view that no piece should weigh more than five tons so that neither the raising or the transport would require expensive equipment. The first necessary phase during the rescue of the Roman house was to cut the walls into two meter sections in a vertical direction. The quality of the machine sawing is attested to by the photographs included here (Figure 12) showing the beautiful clean cut surface of the more than 1,500 year old wall. These pieces are at present stored in the territory of the Aquincum Museum. Each such

wall element is supported on both sides by a wooden brace structure and buttressing planks. By drilling through this brace structure it was possible to raise and transport each piece to the above-mentioned territory of the Aquincum Museum (Figures 13-14).

It is a wonderful feeling to be able

12. kép

hajtása során sok kezdeti probléma merült föl, amelyek leküzdését a kedvezőtlenre fordult időjárás jelentősen megnehezítette. Megnyugató, hogy a régészeti kutatás eredményei az enyészettől megmenekítve biztos helyen várják visszaillesztésüket Budaújlak városszerkezetébe, amelyre remélhetőleg hamarosan sor kerül.

H. Vladár Ágnes

to recount these recent accomplishments. Many initial problems were encountered during the completion of the plan the solution of which was additionally complicated by difficult weather conditions. It is comforting that the archaeological remains condemned to destruction but now safely housed in a secure place will shortly be returned to the structure of Budaújlak city center.

Agnes H. Vladár

13. kép

14. kép